

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-18>

**PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE LAW REGULATION
OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES IN LIFE SAFETY**

**ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Bondar D. V.

*Candidate of Science in Public
Administration, Rector
Lviv State University of Life Safety
Lviv, Ukraine
ORCID: 0009-0004-9571-7828*

Бондар Д. В.

*кандидат наук з державного
управління, ректор
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна
ORCID: 0009-0004-9571-7828*

Використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволяє значно оптимізувати процеси мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а також забезпечити функціонування автоматизованих систем попередження та ліквідації самих надзвичайних ситуацій та негативних факторів, які сприяють їх виникненню.

Водночас використання інформаційних технологій у вказаній сфері суспільних відносин потребує детального правового регулювання з метою недопущення їх використання з протиправною метою або з порушенням порядку застосування, що може призвести до негативних наслідків або нульового результату в процесі практичної реалізації.

В свою чергу правове регулювання будь-яких суспільних відносин має базуватися на фундаментальних принципах права, що забезпечує правильне розуміння правової матерії, а також правильний вибір методів та способів правового регулювання конкретних суспільних відносин.

Принципи права так чи інакше досліджують всі науковці у сфері юриспруденції, адже принципи права є його фундаментальними, вихідними ідеями і кожне наукове дослідження має спиратись на основоположні правові принципи. Із наукових робіт, які безпосередньо присвячені принципам права слід виділити роботи А. Колодія

«Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація» [1], С. Погребняка «Основоположні принципи права (змістовна характеристика)» [2], С. Сунегіна «Основоположні принципи права: загальна характеристика та деякі аспекти реалізації» [3], О. Уварової «Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика» [4].

На думку А. Колодія, принципи права – це такі відправні ідеї його буття, які виражають найважливіші закономірності, є однопорядковими із сутністю права та утворюють його основні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальнозначимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови та зміцнення певного суспільного ладу. Принципи права спрямовують і надають синхронності всьому механізмові правового регулювання суспільних відносин. Саме принципи права є критерієм законності та правомірності дії громадян і посадових осіб, адміністративного апарату і органів юстиції [1, с. 43].

До загальних принципів права відносять принципи верховенства права, законності, рівності всіх перед законом та судом, справедливості, презумпції невинуватості, невідворотності юридичної відповідальності тощо.

Спеціальні принципи права, які характерні для певної галузі права, як правило закріплюються на рівні профільного законодавства. Відповідно, принципи правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності містяться в кодексах, законах та підзаконних нормативно-правових актах, які встановлюють правові засади цивільного захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій, а також в нормативно-правих актах, які регулюють інформаційні відносини, процеси цифровізації тощо.

Так, у відповідності до розділу I «Загальні положення та основні принципи захисту населення і територій» Концепції захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, схваленої указом Президента України від 26 березня 1999 р. № 284/99, до принципів захисту населення і територій віднесено:

– принцип безумовного примату безпеки, відповідно до якого концепція прогресу поступається місцем концепції безпеки;

– принцип ненульового (прийнятного) ризику, який полягає в намаганні досягти такого рівня ризику на підприємствах, який можна було б розглядати як прийнятний; його параметри мають бути обґрунтовані;

– принцип плати за ризик. Розмір плати залежить від потенційної небезпеки техногенних об'єктів і є пропорційним величині можливого збитку. Ця плата може бути розумним самообмеженням споживання суспільства. Ці кошти спрямовуються на створення системи попередньої безпеки та підвищення оплати на виробництвах, де не забезпечується безпека (наприклад, вугільні шахти), а також на певні виплати за ризик, що мають стимулювати проведення заходів, спрямованих на забезпечення безпеки;

– принцип добровільності, згідно з яким ніхто не має права наражати людину на ризик без її згоди;

– принцип невід'ємного права кожного на здорове довкілля. Це право має бути гарантоване і захищене законом. Даний принцип передбачає обов'язки фізичних і юридичних осіб забезпечувати таке право і проводити свою діяльність так, щоб не завдавати шкоди довкіллю;

– принцип правової забезпеченості передбачає, що всі аспекти функціонування системи захисту населення і територій регламентуються відповідними законами та іншими нормативно-правовими актами;

– принцип свободи інформації щодо безпеки людини полягає в урахуванні громадської думки під час вирішення питань щодо будівництва небезпечних підприємств;

– принцип раціональної безпеки передбачає максимально можливе економічно обґрунтоване зниження ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій і пом'якшення їх наслідків;

– принцип превентивної безпеки – максимально можливе значення ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій;

– принцип необхідної достатності і максимально можливого використання наявних сил і засобів визначає обсяг заходів щодо захисту населення і територій у разі загрози надзвичайних ситуацій [5].

Водночас, згідно з ч. 1 ст. 7 «Основні принципи здійснення цивільного захисту» Кодексу цивільного захисту України, цивільний захист здійснюється за такими основними принципами:

– гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя, здоров'я та власності, а також виконання у воєнний час норм міжнародного гуманітарного права;

– комплексного підходу до вирішення завдань цивільного захисту;

– пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян;

– максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій;

– централізації управління, єдиноначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб;

– гласності, прозорості, вільного отримання та поширення публічної інформації про стан цивільного захисту, крім обмежень, встановлених законом;

– добровільності – у разі залучення громадян до здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних з ризиком для їхнього життя і здоров'я;

– відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту;

– виправданого ризику та відповідальності керівників сил цивільного захисту за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт [6].

Окремо слід виділити принципи інформаційних відносин, які так чи інакше необхідно враховувати в процесі правової регламентації використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Так, у відповідності до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про інформацію», основними принципами інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [7].

Крім того, у відповідності до ст. 4 Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» державне регулювання та управління у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг здійснюється на засадах: забезпечення принципу верховенства права у процесі електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг; створення сприятливих та конкурентних умов для розвитку та функціонування сфер електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг; забезпечення захисту прав і законних інтересів користувачів послуг електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг; відповідності вимог до електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг національним, європейським та міжнародним стандартам; забезпечення інтероперабельності та технологічної нейтральності технічних рішень, а також недопущення

їх дискримінації; забезпечення захисту персональних даних, що обробляються у процесі електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг тощо [8].

Таким чином, в процесі правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності необхідно спиратись як на загальноправові, так і спеціальні правові принципи, які містяться в Кодексі цивільного захисту населення України, законах та підзаконних актах, якими врегульовано різні аспекти захисту населення і територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій, а також враховувати принципи права, які описані в нормативно-правових актах, якими врегульовано інформаційні відносини, зокрема, відносини у сфері використання інформаційних (цифрових) технологій.

До перелічених вище спеціальних принципів правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності слід додати принципи оперативності та координації. Так, принцип оперативності передбачає своєчасне врегулювання використання останніх досягнень у сфері цифровізації для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків. Принцип координації означає узгодження змісту нових нормативно-правових актів з питань забезпечення безпеки життєдіяльності із уповноваженими посадовими особами Міністерства цифрової трансформації України та прийняття спільних наказів у разі доцільності або необхідності використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в цілому та захисту населення і територій у разі виникнення надзвичайної ситуації зокрема.

Дослідження потенціалу спільної нормотворчої діяльності уповноважених органів публічної адміністрації у сфері цивільного захисту населення та Міністерства цифрової трансформації України обумовлює перспективність подальшого дослідження даної тематики.

Література:

1. Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права»*. 2012. Вип. 3. С. 42–46.
2. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія. Х. : Право, 2008. 240 с.

3. Сунегін С. О. Основоположні принципи права: загальна характеристика та деякі аспекти реалізації. *Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права»*. 2012. Вип. 3. С. 275–279.

4. Уварова О. О. Принципи права у правозастосуванні: загально-теоретична характеристика : монографія. Харків: «Друкарня МАДРИД», 2012. 196 с.

5. Про Концепцію захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій: Указ Президента України від 26 березня 1999 р. № 284/99. Дата оновлення: 26.03.1999. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text> (дата звернення: 08.11.2024).

6. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. Дата оновлення: 21.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 08.11.2024).

7. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. Дата оновлення: 27.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 01.09.2024).

8. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 01.09.2024).